

Vlaams
Parlement

ingediend op **284** (2014-2015) – Nr. 1
12 maart 2015 (2014-2015)

Conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Güler Turan, John Crombez en Bart Van Malderen

betreffende faillissementspreventie
en een tweede kans voor ondernemers

INHOUD

I. Situering	3
II. Europese aanbevelingen.....	4
III. Krachtlijnen van de conceptnota.....	4
A. Preventie	5
1. Een goede start	6
2. Vroegtijdige detectie	6
3. Opvolging en begeleiding	8
B. Transitieprocedure.....	9
1. Wet betreffende de continuïteit van de ondernemingen	9
2. Erkenning van private organisaties als partner binnen WCO.....	11
C. Faillissementsprocedure	11
1. Afstemming tussen curator, gefailleerde, rechter en andere intermediairen.....	11
2. Verschoonbaarheid.....	11
3. Faillissementsverzekering/overbruggingsrecht	12
4. Gewaarborgd wonen voor gestopte/gefailleerde zelfstandigen ..	13
D. Herstart – Tweede kans	13
1. Werk stigmatisering weg.....	13
2. Ondersteun de herstarter.....	14
3. Financier de herstarter	15
IV. Conclusie	17
Bijlage: Europese initiatieven omtrent insolventiebeleid, faillissements- preventie en tweedekansondernemerschap.....	19

I. Situering

In 2013 gingen er in totaal 11.740 ondernemingen failliet in ons land, waarvan 5740 in Vlaanderen. Het aantal banen dat verloren ging als gevolg van een faillissement steeg van 25.688 in 2012 tot 26.582 in 2013. Elk faillissement heeft grote individuele gevolgen – zowel financieel als emotioneel – maar heeft daarnaast ook een immense maatschappelijke impact. Heel simpel: hoe meer faillissementen, hoe minder jobs. We hebben er dus alle belang bij om zoveel mogelijk faillissementen te vermijden, maar ook om een tweede kans voor eerlijke gefailleerden te faciliteren.

Stap één is dus voorkomen dat ondernemingen failliet gaan met een doortastend preventief bedrijfsbeleid. Recent onderzoek toont aan dat zowat de helft van de Vlaamse kleine of middelgrote ondernemingen (kmo's) de materiële en financiële risico's van ondernemen onderschat, vaak als gevolg van onvoldoende bedrijfskundige kennis. Dezelfde onderzoeken geven aan dat ondernemers zich zeer goed bewust zijn van de voordelen van ondersteuning en begeleiding – ze zijn ook bereid om daarvoor te betalen – maar onvoldoende op de hoogte zijn van de initiatieven waar ze een beroep op kunnen doen.

De overheid moet niet alleen ondersteuning aan ondernemers garanderen, ze moet ook proactief ingrijpen. Samen met de ondernemers moet ze bedrijven en sectoren voortdurend screenen. Zijn hun bedrijfsactiviteiten voldoende duurzaam? Is hun lokale tewerkstelling voldoende verankerd? Bij expliciet negatieve verwachtingen moet dan met alle betrokkenen een transitieplan worden opgemaakt. Zo kunnen de ondernemingen en sectoren op tijd innoveren en hun mensen op tijd omscholen.

Maar de realiteit is ook dat bedrijven hun financiële toestand niet altijd zelf onder controle hebben. Ze zijn vaak het slachtoffer van het betalingsgedrag van hun klanten of leveranciers. Steeds meer kmo's worden verpletterd door een betalingsssneeuwbal, die vaak begint bij de grootste bedrijven die de betalingsvoorwaarden naar hun hand zetten om winsten veilig te stellen en zo de druk op kleinere bedrijven op oneerlijke wijze opvoeren. Tot ze kopje onder gaan.

Loopt het mis, dan moeten we ondernemers na een faillissement een echte tweede kans aanreiken voor een effectieve herstart. Onderzoek toont aan dat bedrijven van herstartende ondernemers sneller groeien en meer jobs creëren¹. Een faillissement op zich kan worden beschouwd als een vorm van preventie, want gefailleerden hebben heel wat ervaring opgedaan. Net daarom kunnen we het ons niet permitteren om ondernemers na één mislukt avontuur af te schrijven.

Henry Ford moest vier jaar lang vallen en opstaan vooraleer hij succes had. De Detroit Automobile Company ging failliet, bij de Henry Ford Company werd hij door de aandeelhouders zelfs uit het naar hem genoemde bedrijf gezet. Pas de derde keer, met de Ford Motor Company, was de goeie keer. Eenzelfde verhaal bij Walt Disney. Ontslagen als cartoonist wegens een 'gebrek aan fantasie en ideeën', overkop gegaan met zijn eerste studio en pas bij de derde poging een later icoon uit de grond gestampt. Ook bij Donald Trump, Richard Branson en Bill Gates was het niet van de eerste keer prijs.

In ons land kleeft er echter nog altijd een onterecht stigma op ondernemers die hun onderneming failliet zien gaan. De perceptie of de verwachting bij de meeste Vlamingen is dat 30% van hen frauduleus en/of corrupt is. Ook in het Vlaams Parlement durven sommigen nog beweren dat een derde van de gefailleerden

¹ European Commission, DG Enterprise & Industry, Final Report of the Expert Group (2011). A second chance for entrepreneurs, Prevention of bankruptcy, simplification of bankruptcy procedures and support for a fresh start. Zie p. 3: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/second_chance_final_report_en.pdf.

frauduleus zijn. We moeten dringend van die foutieve, negatieve perceptie af. Onderzoek van de Europese Commissie bevestigt dat slechts 4 à 6%, iets meer dan 10% volgens Vlaams onderzoek, frauduleus is. Dat is een heel eind verwijderd van 30%, zoals de Vlamingen denken.

De grotendeels onterechte, negatieve perceptie van failliete ondernemers fnuikt de zin voor initiatief bij herstarters en remt aspirant-ondernemers af. Een sensibiliseringscampagne kan helpen om een andere mentaliteit te installeren, gespecialiseerde coaching na falen kan een herhaling van foute bedrijfskeuzes vermijden. De barrières voor herstartende ondernemers moeten dringend omlaag als we onze economie nieuwe zuurstof willen toedienen.

II. Europese aanbevelingen

Sinds 2000 volgen de initiatieven van de Europese Commissie inzake faillissementspreventie en tweedekansondernemerschap elkaar steeds sneller op². De talrijke Europese verordeningen, richtlijnen, resoluties, mededelingen en studies weerspiegelen de plaats die deze thema's op de Europese beleidsagenda veroverd hebben, maar ook de koerswijziging die vanuit Europa op gang werd getrokken en pas de voorbije jaren op kruissnelheid is gekomen.

Wanneer bleek dat een bedrijf in moeilijkheden verkeerde, was de gebruikelijke gang van zaken om het bedrijf te ontbinden, waarna een vereffening en uiteindelijk liquidatie plaatsvond. De eventueel bestaande rechten of activa werden te gelde gemaakt en verdeeld onder de schuldeisers. Als er op het einde van de rit nog geld overbleef, werd dit verdeeld onder de aandeelhouders, vennoten, inbrengers of andere rechthebbenden. De belangrijkste doelstelling van het insolventiebeleid was een ordentelijke afhandeling van de stopzetting.

De 'nieuwe aanpak' die Europa voorstelt, vertrekt van de idee dat herstructurering en rationalisatie vaak betere economische resultaten (voortzetting van het bedrijf, behoud van jobs enzovoort) opleveren dan liquidatie. Heel wat faillissementen kunnen worden voorkomen door problemen tijdig te detecteren en in te grijpen. Wanneer echter wordt vastgesteld dat de financiële toestand van een bedrijf zo problematisch is dat een faillissement onvermijdelijk is, moet de liquidatieprocedure zo snel mogelijk worden opgestart en afgerond. Eenmaal het faillissement achter de rug is, moet de eerlijke gefailleerde een tweede kans krijgen en moet zijn herstart zo vlot mogelijk verlopen. Daarbij is het tegengaan van stigmatisering essentieel. Ook Europa erkent dat herstarters een grotere kans op slagen hebben dan starters en benadrukt de economische baten van een actief tweedekansbeleid.

III. Krachtlijnen van de conceptnota

Het op te stellen preventief beleid en tweede kans voor ondernemers kan worden gebaseerd op de aanbevelingen van Europa:

- A. preventie: een systeem van sterke opstart van de onderneming en vroegtijdige detectie van (financiële) problemen;
- B. transitieprocedures: buitengerechtelijke reorganisatie (titel 2 en 3 WCO), hybride procedures, gerechtelijke reorganisatie (titel 4 WCO);
- C. faillissementsprocedure: schuldkwijting, verschoonbaarheidsverklaring;
- D. tweede kans: de situatie en mogelijkheden van de gefailleerde ondernemer.

Een strikte verdeling van de Europese aanbevelingen over het federale en het gewestelijke niveau is moeilijk, maar ruwweg kan worden gesteld dat de federale overheid vooral maatregelen kan nemen met betrekking tot juridische procedures zoals die inzake insolventie, faillissement, herstructurering, collectieve schulden-

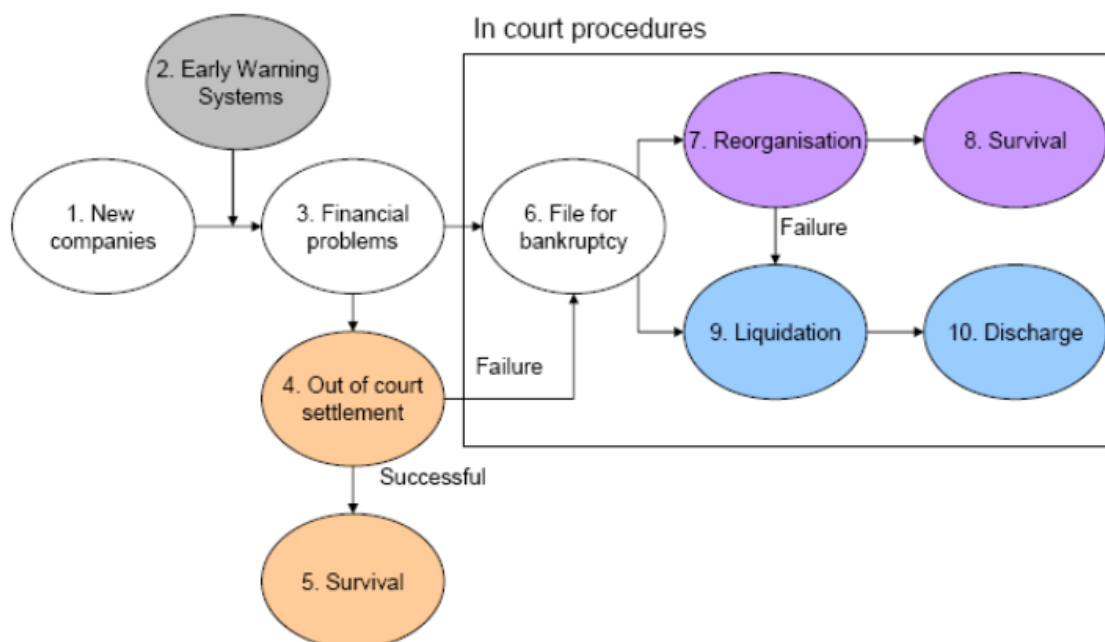
² Voor een overzicht van Europese initiatieven ter zake, zie bijlage.

regeling, schuldkwijting en verschoonbaarheid. De gewesten kunnen vooral maatregelen nemen inzake preventie, het bevorderen van een tweede kans voor gefailleerden en het tegengaan van stigmatisering. De Federale Regering kan vanuit haar bevoegdheden dus vooral maatregelen nemen bij stap B en C, de Vlaamse vooral bij stap A en D.

Aparte actieplannen voor de gewesten en het federaal niveau leiden enkel tot een overdaad aan maatregelen die geen krachtadig effect hebben. Er moet één actieplan worden opgesteld met zeer duidelijke, concrete maatregelen die dan door de respectievelijke overheden uitgevoerd worden. Om de ontwikkeling en implementatie van het actieplan op een gecoördineerde manier te laten verlopen, biedt het samenwerkingsfederalisme een zinvol kader.

De verschillende stappen die een bedrijf doorloopt naarmate het in moeilijkheden geraakt en die hier besproken zullen worden, zijn gevisualiseerd in onderstaande figuur.

Figure 1. Overview of Bankruptcy Process

Bron: European Commission, DG Enterprise & Industry, Final Report of the Expert Group (2011). A second chance for entrepreneurs, Prevention of bankruptcy, simplification of bankruptcy procedures and support for a fresh start.

A. Preventie

Het Vlaamse beleid zet momenteel sterk in op starters. En terecht, want terwijl één Belg op de drie (32%) zichzelf een eigen zaak ziet opstarten, werkt momenteel slechts 5% als zelfstandige³. De kloof tussen het ondernemingspotentieel en daadwerkelijk ondernemerschap is dus groot (27%). Geheel onterecht, gaat er veel minder aandacht naar de uitstroom (ondernemers in moeilijkheden, gefailleerden, herstarters). Ook daar ligt immers nog heel wat onontgonnen ondernemingspotentieel. Het rechte trekken van dat onevenwicht kan heel wat baten opleveren inzake bedrijfs- en jobcreatie en tegelijkertijd de samenleving ook van heel wat kosten vrijwaren.

³ Amway Global Entrepreneurship Report 2014. Zie: http://www.amwayentrepreneurshipreport.tum.de/fileadmin/w00bfs/www/2014/Amway_Global_Entrepreneurship_Report_2014.pdf.

Maar liefst 29% van de Vlaamse starters gaat binnen de vijf jaar overkop⁴. Een doeltreffend beleid gericht op het proactief vermijden van faillissementen kan dat percentage doen dalen en zo een belangrijke bijdrage leveren aan het herstel van onze economie. Faillissementspreventie blijft tot op heden nog te veel dode letter. Door ondernemers bewust te maken van de gezondheidstoestand van hun onderneming, hen aan te moedigen om tijdig actie te ondernemen wanneer ze in moeilijkheden dreigen te geraken en hen bij te staan met advies, kan en moet de overheid onze bedrijven door de crisis loodsen.

1. Een goede start

Een goede start van de aspirant-ondernemer is onontbeerlijk om moeilijkheden of een faillissement te vermijden. Een marktonderzoek over de economische haalbaarheid van het project blijkt hier zijn nut zeker te bewijzen. Is er vraag naar mijn product? Welke concurrenten zijn er? Wat verwacht de consument? Zijn mijn omzetverwachtingen realistisch? Dat zijn belangrijke vragen die een aspirant-ondernemer zich moet stellen vooraleer van start te gaan.

Faillissementspreventie begint nog voor de opstart van een bedrijf. Opdat ondernemers met voldoende kennis van zaken aan hun project zouden beginnen, zet Vlaanderen sterk in op de ondersteuning van starters. Voor die ondersteuning biedt het Agentschap Ondernemen (AO) samen met heel wat partners en erkende dienstverleners coaching- en adviestrajecten aan waar aspirant-ondernemers naargelang hun noden aan kunnen deelnemen. Zo is er de 'Starterscoach' van Zenitor vzw, waarvoor deelnemers kunnen betalen met loopbaancheques of een beroep kunnen doen op de kmo-portefeuille. Een ander voorbeeld is het Antwerpse project 'Baas', dat jongeren gratis begeleiding en coaching geeft bij de opstart van hun eigen bedrijf. Dergelijke succesvolle projecten moeten uiteraard worden versterkt.

Verder is het belangrijk dat men over voldoende basiskennis bedrijfsbeheer beschikt en een haalbaar financieel plan opstelt. Een gebrek aan dergelijke basiskennis wordt immers vaak vermeld door mensen uit het veld als 1) een belangrijk probleem bij vele starters; 2) de oorzaak van financiële problemen; en 3) de oorzaak van laattijdige detectie van financiële problemen.

De staatshervorming geeft ons de kans om ook dit luik onder de loep te nemen. De toegang tot ondernemerschap en het organiseren van bedrijfsbeheer zijn nu Vlaamse bevoegdheden. Die toegang kan worden gebruikt om aspirant-ondernemers onmiddellijk te laten kennismaken met het preventief bedrijfsbeleid en de mogelijkheden in geval van moeilijkheden zodat ze later, bij vragen of twijfel, weten bij wie ze kunnen aankloppen. Over dit, nochtans belangrijke aspect, wordt in de paragraaf in de beleidsnota van minister Muyters, die de invulling van deze nieuwe Vlaamse bevoegdheid behandelt, niet gesproken. De bestaande initiatieven voor starters en de mogelijkheden in geval van moeilijkheden moeten ook beter worden bekendgemaakt bij zelfstandigen om ervoor te zorgen dat ze er een beroep op durven doen en hulp vragen.

2. Vroegtijdige detectie

Een systeem van vroegtijdige detectie is cruciaal om te voorkomen dat ondernemers in moeilijkheden geraken. In zijn beleidsnota erkent minister Muyters "de nood aan een beleid gericht op ondersteuning van bedrijven die in moeilijkheden dreigen te komen" en neemt hij zich voor om "hard te werken aan het voorkomen van armoede bij zelfstandigen en faillissementspreventie". Van een onderbouwde

⁴ Zie: http://www.unizo.be/uwzaakstarten/pers/unizo_graydon_en_ucm_n_a_v_voorstelling_starters-atlas_2014_aantal_starters_blijft_dalen_nood_aan_maatregelen_om_aantal_starters_en_dus_welvaart_op_peil_te_houden.html.

visie of concrete maatregelen zoals het opzetten van een systeem voor vroegtijdige detectie, is echter geen sprake.

In de wet betreffende de continuïteit van de ondernemingen (WCO) is een detectiesysteem ingebouwd. De Rechtbank van Koophandel beschikt over allerlei gegevens⁵ waardoor ondernemingen in moeilijkheden kunnen worden opgespoord. Als blijkt dat er betalingsmoeilijkheden zijn, kan men overgaan tot een handelsonderzoek. Conform artikel 12 van de wet betreffende de continuïteit van de ondernemingen wordt voorzien in een handelsonderzoek naar de toestand van schuldenaren in moeilijkheden om de continuïteit van de onderneming te kunnen bewerkstelligen. Aldus is dit onderzoek vandaag te weinig gericht op het voorkomen van problemen, maar eerder op het voorkomen van een faillissement. De vraag rijst of het dan al niet te laat is en de preventie met andere woorden niet proactiever van aard moet zijn.

De rechter-verslaggever kan zich naar de vennootschap begeven als er tot tweemaal toe wordt geweigerd constructief mee te werken. Hier moet men sneller in actie schieten en onmiddellijk naar de ondernemer gaan of zijn komst afdwingen.

Zoals eerder vermeld, wordt bij een handelsonderzoek een bedrijf in moeilijkheden benaderd en meestal niet een bedrijf dat dreigt in moeilijkheden te geraken. Hiervoor moet er een veel efficiëntere en proactievere gegevensuitwisseling plaatsvinden.

Via de wet op de Dienstenintegrator is geregeld hoe gegevensuitwisseling tussen overheden en bepaalde overheidsinstanties kan gebeuren. Er moet grondig worden gekeken of zo'n uitwisseling niet uitgebreider kan met andere erkende organisaties die de ondernemingen kunnen helpen.

Kortom, deze gegevensuitwisseling dient vroeger te gebeuren dan voor een handelsonderzoek en de bestaande initiatieven voor preventief bedrijfsbeleid moeten eerder in de fase als partner worden betrokken. Uiteraard kan dit enkel op vrijwillige basis.

Eventuele automatisering van verzamelde gegevens en een specifiek computerprogramma zou de griffier in geval van een handelsonderzoek veel werk kunnen besparen en de mogelijkheid geven om ze sneller door te sturen.

We moeten ons bovendien de vraag stellen of de kamer voor handelsonderzoek niet buiten de Rechtbank van Koophandel moet worden georganiseerd. Zo is ze niet meer afhankelijk van het arrondissement en kan de uitvoerende macht zich uitsluitend bezighouden met het handelsonderzoek en staat een mogelijk faillissement hier volledig los van. Dit is een discussie die gevoerd moet worden.

Een soepel orgaan, zoals bijvoorbeeld DYZO, met experts die met hun twee voeten in de economie staan, de onderneming snel kunnen bezoeken en de ondernemer rechtstreeks aanspreken op sterktes en zwaktes, lijkt onontbeerlijk om snel te kunnen bijsturen met praktische adviezen. Deze instelling kan bovendien drem-

⁵ Welke informatie wordt ingezameld?

- de geprotesteerde wissels en orderbriefjes;
- verstekvonnissen lastens de schuldenaar;
- tegensprekelijke vonnissen waarbij de schuldenaar de hoofdsom niet betwist heeft;
- vonnissen waarbij de handelshuurovereenkomst wordt ontbonden lastens de huurder;
- RSZ-achterstallen (sinds twee kwartalen);
- btw-achterstallen (sinds twee kwartalen);
- achterstallige bedrijfsvoorheffing (sinds twee kwartalen).

De Koning kan deze lijst uitbreiden. Deze lijst moet worden geëvalueerd met het oog op betere knipperlichten.

pelverlagend werken. Hier kan het AO ook een belangrijke rol spelen. De dienstverlening van DYZO moet dan wel zowel inhoudelijk als geografisch dekkend zijn.

Indien de adviezen in dovemansoren vallen, kan een doorverwijzing naar de Rechtbank van Koophandel mogelijks het verschil maken.

De wijzigingen aan de wet betreffende de continuïteit van de ondernemingen in 2013 geven bovendien de mogelijkheid aan de cijferberoepen om aan de alarmbel te trekken, zonder het beroepsgeheim te schenden. Deze wijziging was noodzakelijk, aangezien zij het eerst op de hoogte zijn van eventuele knipperlichten.

Een goede wisselwerking tussen alle bovenstaande tools, organen en de cijferberoepen kunnen de ondernemer helpen bijsturen voor het te laat is.

3. *Opvolging en begeleiding*

Het huidige preventief bedrijfsbeleid (PBB) wordt uitgevoerd door het AO en richt zich op "ondernemingen met potentieel maar met een continuïteitsdreiging"⁶ met 20 tot 100 werknemers. Bij de uitbouw van het PBB wordt het AO bijgestaan door het paritair samengestelde Comité Preventief Bedrijfsbeleid (CPB). Het PBB is:

"Het beleid van de Vlaamse Regering ter stimulatie, ondersteuning en bevordering van financieel gezonde ondernemingen, via een flankerend, economisch en bedrijfsvriendelijk beleid enerzijds en anderzijds door het aanreiken van hulpmiddelen, eerstelijnsadvies en tools die de ondernemingen zelf aanzetten en helpen in het voeren van een gezond financieel beheer."⁷

In essentie is het PBB een actieplan om te verhinderen dat bedrijven in moeilijkheden geraken, bestaande uit vier stappen:

1. het planmatig sensibiliseren van ondernemingen;
2. het aanreiken van (hulpmiddelen voor) een diagnose;
3. het aanbieden van een vervolgtraject;
4. het opzetten en implementeren van een doorstartplan⁸.

Hoewel de aanpak van het PBB in theorie vrij volledig is, is de bijdrage hiervan aan het voorkomen van faillissementen beperkt. Het aantal bedrijven dat zich bij het AO aanmeldt voor een financiële screening is klein, het aantal bedrijven dat het volledige PBB-traject doorloopt nog kleiner. Uit de jaarverslagen van het AO blijkt dat in 2013 31 bedrijven zich aanmeldden bij het AO, waarvan er 8 een doorstartplan lieten opmaken. In 2012 waren dat er respectievelijk 21 en 5. Deze cijfers staan in schril contrast met de 5740 faillissementen die Vlaanderen in 2013 te slikken kreeg. Het spreekt vanzelf dat in de huidige economische omstandigheden de behoefte aan expertise en advies inzake continuïteit groot is. Zo zou bijna een derde van de Vlaamse ondernemingen nood hebben aan faillissementspreventie⁹. Er is dan ook een enorm onontgonnen potentieel voor het PBB.

Een gebrek aan informatie over of vertrouwen in het bestaande overheidsinstrumentarium, maar ook de terughoudendheid vanwege de cijferberoepen

⁶ Om het toepassingsgebied van het systeem uit te breiden en het beperkte gebruik van het systeem op te krikken, werd de definitie van de doelgroep bijgesteld. Die luidde aanvankelijk "bedrijven die in moeilijkheden dreigen te geraken".

⁷ Nota van de Vlaamse minister van Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel aan VESOC betreffende het Preventief Bedrijfsbeleid. Zie: <http://www.serv.be/uitgaven/1269.pdf>.

⁸ Beleidsnota Economie 2009-2014, ingediend door de heer Kris Peeters, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid, p. 16.

⁹ Zie: <http://www.nsz.be/nl/nieuws/ondernemen/bijna-1-3de-vlaamse-ondernemingen-heeft-nood-aan-faillissementspreventie/>.

kunnen het beperkte bereik van het PBB verklaren. Sensibiliserings- en informatie-campagnes blijven dan ook van groot belang om een succesvol PBB uit te bouwen. Wellicht speelt het feit dat de doelgroep van het PBB bedrijven zijn met 20 tot 100 werknemers ook mee, aangezien kleine zelfstandigen hier uit de boot vallen. De kleinschaligere winkels spelen nochtans vaak een belangrijke maatschappelijke rol in een wijk of buurt. Kijk bijvoorbeeld naar krantenwinkels, slaggers of bakkers. Ook voor hen is het niet makkelijk om recht te blijven. In de beleidsaanbevelingen die Tussenstap (nu DYZO) in 2011 formuleerde, staat te lezen:

"Tussenstap stelt vast dat het PBB te weinig op maat is voor kleinere ondernemingen (minder dan 20 personeelsleden) en eenmanszaken helemaal veronachtzaamt. Nu ligt de focus te sterk op grote ondernemingen. De grote meerderheid van de ondernemingen, meestal met een lagere koopkracht, kan evengoed problemen hebben, maar kan niet rekenen op koopkrachtondersteuning bij de oplossing ervan. Er zit een mattheuseffect in dit beleidsconcept."¹⁰

Bedrijven doorheen de crisis helpen, was nochtans een belangrijke doelstelling van de vorige regering. Daarom werden aanpassingen aangebracht aan het bestaande kader en werden nieuwe initiatieven opgestart. Een aantal van de aanbevelingen die vanuit het CPB alsook vanuit de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) werden geformuleerd, werden door de vorige regering ter harte genomen. Met het oog op een breder bereik, werd de definitie van de doelgroep verruimd van 'bedrijven die in moeilijkheden dreigen te geraken' naar 'ondernemingen met potentieel maar met een continuïteitsdreiging'.

De huidige aanpak van het CPB blijkt niet te werken, omdat de toeleiding van dossiers naar het AO ondermaats is. In plaats van daaraan te werken, besliste minister Muyters om het CPB op te doeken.

De doelgroep mag zich niet beperken tot ondernemingen met 20 tot 100 werknemers, maar moet worden uitgebreid naar kleine ondernemingen en eenmanszaken. Bovendien kan en moet de toeleiding van bedrijven veel beter door een betere gegevensuitwisseling. Aangezien Vlaanderen heel wat ondernemers in moeilijkheden telt die ondersteuning nodig hebben, is het PBB een waardevol concept. We mogen het kind niet met het badwater weggooien.

B. Transitieprocedure

Wanneer wordt vastgesteld dat een onderneming dermate in de problemen zit dat een doorstart via het PBB en andere ondersteuning niet langer mogelijk is en er meer verregaande maatregelen nodig zijn om vrijstelling voor bepaalde sociale bijdragen en/of opschorting van betalingen te bekomen, zitten we in het wettelijk kader van de WCO. Wanneer voor een onderneming een WCO-procedure wordt opgestart, is het de bedoeling om deze te begeleiden naar een doorstart of overname. In de praktijk blijkt deze echter vaak uit te monden in een faillissement, hetgeen niet het oorspronkelijke doel was van de WCO.

1. Wet betreffende de continuïteit van de ondernemingen

De WCO biedt schuldenaars in moeilijkheden verschillende mogelijkheden om een oplossing te zoeken voor hun problemen. De centrale doelstelling van de procedure van gerechtelijke reorganisatie is het waarborgen van de continuïteit van de onderneming of de ondernemingsactiviteit (artikel 16 WCO).

¹⁰ Tussenstap, Beleidsaanbevelingen naar aanleiding van het symposium van de Hogeschool Gent 26/5/2011 "Leren uit failleren! Herstarters in Vlaanderen". Zie: <http://www.tussenstap.be/uploads/documentenbank/5022cdcb2517649227a7af5e7ff9f505.pdf>.

In een buitengerechtelijke fase gebeurt gegevensverzameling en een handelsonderzoek door de Rechtbank van Koophandel. In deze vertrouwelijke en relatief goedkope fase wordt de schuldenaar/ondernemer in moeilijkheden bewustgemaakt van en aangespoord om een oplossing te vinden voor zijn problemen. De buitengerechtelijke minnelijke WCO biedt de mogelijkheid om op een informele wijze een akkoord te sluiten met de schuldeisers, al dan niet met tussenkomst van een ondernemingsbemiddelaar. Het gaat om een informele maatregel, die niet wordt gepubliceerd.

Het handelsonderzoek kan echter ook worden gevolgd door de procedure van gerechtelijke reorganisatie. Deze wordt gekenmerkt door een opschorting van betaling voor een welbepaalde periode (maximum 6 maanden, verlengbaar tot 18 maanden te rekenen vanaf de opening van de procedure). Opschorting van betaling betekent dat de onderneming gedurende de procedure niet gedwongen kan worden om reeds bestaande schulden (= schulden die ontstaan zijn voor de opening van de procedure = schuldvorderingen in de opschorting) te betalen. De rechten van de schuldeisers worden dus sterk aan banden gelegd (zie artikelen 30-37 WCO). De schuldenaar behoudt wel de vrijheid om vrijwillig betalingen te doen, voor zover betalingen nodig zijn voor de continuïteit van de onderneming. Vooreerst is ook hier de vraag of de onderneming in moeilijkheden niet te laat gebruikmaakt van de WCO. Uit een studie van Graydon blijkt dat de overgrote meerderheid van de aanvragen toch tot een faillissement leidt en de wet bijgevolg haar doel voorbijschiet.

De wijzigingen in 2013 waren dan ook punctueel om een aantal tekortkomingen te verhelpen, maar een grondige evaluatie en herziening, gecombineerd met de Faillissementswet, dringt zich op. Uit een voorlopige evaluatie lijkt echter dat er minder aanvragen zijn door kleine kmo's. We moeten nagaan wat de oorzaak hiervan is (bijkomende drempels zoals 1000 euro griffierecht, bijkomende verplichting cijferberoepen, minder onterechte aanvragen enzovoort).

Als we de wet hervormen moeten we ervoor zorgen dat de meerderheid van de dossiers niet naar faillissement maar naar herstel leidt. Nu is het omgekeerd. Als de hervorming er enkel toe leidt dat de kleinere ondernemingen geen aanvraag meer doen, maar de overgrote meerderheid van de aanvragen nog steeds tot faillissement leidt, klopt er iets niet.

Wie laten we toe en met welk doel? Heeft de wetswijziging het aantal geslaagde WCO-procedures significant verhoogd? Heeft het bijgevolg zin om schulden kwijt te schelden als dit anderen in moeilijkheden brengt? Dat zijn belangrijke vragen die een leidraad kunnen zijn bij de herziening van de WCO.

We vragen dan ook een actievere rol van de rechter bij het begin van de procedure om de niet te redden dossiers of de misbruiken er meteen uit te halen. Dit kan op basis van een economische en financiële beoordeling. De kamers voor handelsonderzoek in de Rechtbanken van Koophandel kunnen hierbij helpen. Indien het proactieve luik goed werkt wordt deze taak minder omvangrijk (ofwel werd tijdig bijgestuurd, ofwel is al een dossier aanwezig).

We benadrukken hier ook graag het belang van cijferberoepen, zowel voor bijstand tijdens de procedure als voor de uitvoering van de herstelplannen. Federaal minister Borsus laat in zijn huidig actieplan na om een pro-deosysteem uit te werken voor kmo's die zich in een procedure van gerechtelijke reorganisatie bevinden. Dit vinden we een gemiste kans.

Bij de homologatie van het collectief gerechtelijk akkoord moet bovendien steeds worden toegezien op de haalbaarheid maar ook op de economische gevolgen van het plan. Dit moet bij wet worden vastgelegd. Het kan niet dat men hierdoor

andere kmo's in de problemen brengt. De Vlaamse en de Federale Regering moeten samen nadenken over een duidelijk tweedekansbeleid na falen. Waarom geen allesomvattende wet op de ondernemingen in moeilijkheden, waarin zowel knipperlichten en snelle reacties vervat zitten als procedures voor tijdelijke problemen en een duidelijk kader voor het stopzetten, de overdracht van de onderneming of een faillissement? Door de WCO en de Faillissementswet te integreren, kunnen bruggen worden gevormd tussen de twee procedures. We zetten de deur open voor iedereen, maar afhankelijk van het dossier wordt een bepaalde weg bewandeld.

2. *Erkenning van private organisaties als partner binnen WCO*

We moeten steeds de voorkeur geven aan een oplossing buiten de rechtbank. We gaan te vaak voorbij aan de reputatieschade die de onderneming hierdoor moet ondergaan, zeker in het buitenland. Dit zorgt ook voor een zekere drempel voor de ondernemer. Bovendien zijn gerechtelijke procedures lang, duren lang en vragen middelen. Hoe sneller en flexibeler men kan optreden, hoe meer kans op slagen.

Zo bestaan er organisaties, bijvoorbeeld zoals DYZO (vroegere Tussenstap en Efrem), die bezig zijn om ondernemingen in moeilijkheden te begeleiden en met een herstelplan te doen doorstarten. Dergelijke organisaties kunnen als erkende partners in het kader van WCO ook veel ondernemingen naar een doorstart helpen in plaats van naar een faillissement, wat vandaag nog te vaak het geval is.

C. Faillissementsprocedure

De Europese expertengroep heeft hieromtrent een zeer duidelijke visie. De hele procedure moet tussen een jaar en maximaal drie jaar volledig doorlopen en afgehandeld zijn. De gefailleerde die te goeder trouw en niet-frauduleus is, moet snel worden onderscheiden van de frauduleuze groep. Dit helpt ook om het stigma rond faillissement tegen te gaan en bevordert een eventuele herstart.

1. *Afstemming tussen curator, gefailleerde, rechter en andere intermediairen*

Eens de ondernemer de boeken neerlegt en er een faillissementsprocedure is opgestart voor de rechtbank, moet de gefailleerde ook tijdens deze procedure goed begeleid kunnen worden. Afstemming tussen de curator, gefailleerde, rechters en andere intermediairen zoals schuldbemiddelaars en sociale verzekeringsfondsen is daarbij essentieel.

Bij een faillissement wordt een curator aangesteld om de onderneming te leiden naar een afsluiting of een eventuele overname. Die handelt de lopende zaken af zoals huurcontracten, personeelszaken enzovoort. Ook de activa worden gerealiseerd en daarmee worden de openstaande schulden betaald. Gedurende deze procedure moet de curator jaarlijks en voor de eerste keer slechts twaalf maanden na aanvaarding van zijn opdracht een verslag overhandigen aan de rechter-commissaris. Het is zelfs niet uitzonderlijk dat de gefailleerde gedurende heel deze periode de curator slechts één keer ziet en verder totaal niet weet hoe de afwikkeling gebeurt. De gefailleerde zit zelf met veel vragen, maar kan ook oplossingen aanreiken. Meer betrokkenheid en inspraak van de gefailleerde te goeder trouw moet daarom worden georganiseerd. Bovendien dient de curator advies te geven over de verschoonbaarheid van de zelfstandige en geeft deze betrokkenheid hem de mogelijkheid om zijn advies te motiveren.

2. *Verschoonbaarheid*

De Faillissementswet schrijft voor dat de rechter alle gefailleerden die "ongelukkig en te goeder trouw" zijn geweest, verschoonbaar moet verklaren. Dit betekent dat de handelaar het faillissement niet bewust uitgelokt heeft en dat hij ook geen

bedrieglijke of strafbare handelingen gesteld heeft die verband houden met het faillissement. De verschoonbaarheid zorgt ervoor dat een ondernemer na falings opnieuw kan leven zonder schuldenlast.

Het is niet strikt vereist dat je verschoonbaar verklaard bent om opnieuw als zelfstandige te starten. Opnieuw starten is namelijk altijd mogelijk, behalve wanneer een beroepsverbod opgelegd wordt.

De verschoonbaarheid wordt doorgaans uitgesproken op het einde van de faillissementsprocedure, bij vonnis dat het faillissement afsluit. Tussen de uitspraak van het faillissement en het afsluiten ervan, zit meestal meer dan één jaar tijd. Daarom bestaat sinds kort de mogelijkheid om zes maanden na de faillietverklaring via een verzoekschrift de verschoonbaarheid al aan te vragen. Er heerst echter juridische verdeeldheid rond deze procedure. Bovendien is deze nieuwe maatregel nog te weinig gekend en mist daardoor het beoogde effect. Betere doorstroming van de informatie zou hier gerealiseerd moeten worden.

De verschoonbaarheid is strikt genomen niet nodig om terug te kunnen starten als zelfstandige, maar absoluut onontbeerlijk om de schuldenlast achter te kunnen laten en zeker om opnieuw toegang tot krediet te bekomen voor een nieuwe start. Bovendien wordt de verschoonbaarheid nog steeds gezien als een herstel in eer waardoor de ondernemer in kwestie weer als een betrouwbare handelspartner kan worden beschouwd.

Eenmaal de verschoonbaarheid uitgesproken is, kunnen geen vorderingen meer ingesteld worden door de schuldeisers, dat geldt ook wanneer de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid of de fiscus (belastingen) je schuldeiser is.

3. *Faillissementsverzekering/overbruggingsrecht*

Als een onderneming moet worden stopgezet kan de ondernemer in bepaalde gevallen beroep doen op de faillissementsverzekering, aan te vragen bij het sociale verzekeringsfonds. Indien de stopzetting veroorzaakt is door een faillissement, collectieve schuldenregeling, natuurramp, brand of vernieling of beroepsallergie, kan de ondernemer gedurende maximaal twaalf maanden een uitkering ontvangen en behoudt hij gedurende vier kwartalen de rechten op gezinsbijslag en geneeskundige verzorging.

Uit cijfers blijkt echter dat slechts 1 op 12 gefailleerden een faillissementsverzekering aanvraagt¹¹. Bovendien daalde het aantal aanvragen tussen 2011 en 2013 met 17%, het aantal toekenningen met 40%. Als men recht heeft op een andere uitkering, kan men overigens geen gebruikmaken van de faillissementsverzekering. Ook al ligt deze uitkering lager.

Bovendien blijkt de toegang tot de faillissementsverzekering een administratief kluwen. De zelfstandige in kwestie moet bewijzen dat hij of zij geen recht heeft op een andere uitkering. Dit kan en moet eenvoudiger. De overheid beschikt over voldoende informatie om zelf na te gaan welke uitkering de ondernemer kan genieten. Een automatische toekenning blijkt dan ook een ideaal instrument om de gefailleerden te helpen.

Veel ondernemers kennen de faillissementsverzekering ook niet. Het is belangrijk hen hierover te informeren. Vlaanderen kan sensibiliseren omtrent deze rechten, maar ook de curator speelt hierbij een belangrijke rol.

¹¹ Zie: http://www.unizo.be/pers/unizo_over_faillissementsverzekering_zelfstandigen_slechts_6_8_maanden_werkloos_en_dan_weer_aan_het_werk.html.

Het is een gekend fenomeen. Kleine zelfstandigen die keihard blijven verder werken om het hoofd boven water te houden in plaats van een niet-rendabele onderneming stop te zetten. Minister Borsus pleit voor een uitbreiding naar de gevallen van gedwongen stopzetting om economische redenen. Dat is een stap in de goede richting, maar we moeten ook verder durven denken. Waarom trekken we deze verzekeringen niet open naar een stopzettingsvergoeding vergelijkbaar met de werkloosheidsuitkering? We volgen hierbij de Unie van Zelfstandige Ondernemers (UNIZO) en Tussenstap (nu DYZO) die pleiten voor de uitbreiding van de faillissementsverzekering tot een overbruggingsrecht dat zorgt voor een volwaardig vervangingsinkomen, afhankelijk van het aantal jaren dat ze zelfstandige zijn geweest. Een debat dringt zich op.

4. Gewaarborgd wonen voor gestopte/gefaillieerde zelfstandigen

Wie een hypothecaire lening afsluit voor het kopen, bouwen of verbouwen van een woning, kan zich met de verzekering gewaarborgd wonen kosteloos verzekeren tegen inkomensverlies door plotse werkloosheid of arbeidsongeschiktheid. Zo helpt de Vlaamse overheid u uw lening af te betalen als u een tijd niet kunt werken.

Zelfstandigen kunnen van deze maatregel enkel gebruikmaken in geval van arbeidsongeschiktheid en niet bij gedwongen stopzetting, terwijl een werknemer bij onvrijwillige werkloosheid hier wel beroep op kan doen.

Organisaties zoals Tussenstap vragen dan ook terecht dat dit onverantwoord onderscheid ongedaan wordt gemaakt¹².

D. Herstart – Tweede kans

1. Werk stigmatisering weg

In 2011 voerde de Hogeschool Gent een grootschalig onderzoek uit naar de beeldvorming van Vlamingen rond gefaillieerden en de thematiek van herstarters¹³. Daaruit blijkt dat drie vierde van de Vlamingen vindt dat vele zelfstandige ondernemers te gemakkelijk de schuld voor hun faillissement bij de economische crisis leggen. Iets minder dan een derde vindt dat er altijd een geurtje aan faillissementen hangt. Maar liefst 71% zegt steeds op zijn hoede te zijn voor ondernemers die failliet zijn gegaan en 63% wil zelfs niets te maken hebben met bedrijven in moeilijkheden. Dat zijn zeer stigmatiserende attitudes die duidelijk de negatieve perceptie ten aanzien van gefaillieerden in Vlaanderen aantonen.

Een succesvolle ondernemer oogst terecht heel wat maatschappelijke waardering. Een ondernemer die probeert, maar faalt, wordt daarentegen al te gemakkelijk gewantrouwd, verguisd en bestempeld als fraudeur. Uit bovenstaand onderzoek blijkt dat de Vlaming het aandeel frauduleuze faillissementen steevast veel hoger inschat dan in werkelijkheid het geval is. Faillissement door fraude of corruptie is immers wel degelijk de uitzondering. Onderzoek van de Europese Commissie legt dat cijfer vast op 4 à 6%. In Vlaanderen zou dat iets meer dan 10% zijn. Dat is een heel eind verwijderd van 30%, zoals de meeste Vlamingen denken¹⁴. Vlaanderen heeft dus nog een lange weg te gaan om deze foutieve, negatieve perceptie weg te werken, een absolute vereiste voor het tegengaan van stigmatisering.

¹² Beleidsaanbevelingen Tussenstap naar aanleiding van het symposium van de Hogeschool Gent 26 mei 2011 "Leren uit failleren! Herstarters in Vlaanderen", p. 6.

¹³ Hogeschool Gent, (2011), Een onderzoek naar gefaillieerde herstarters in Vlaanderen. Onderzoeksrapport analyse. Zie: <http://fbo.hogent.be/fbosite/assets/File/FailLEREN%20Fase%-203%20-%20Onderzoeksrapport%20analyse%20gefaillieerde%20herstarters%20in%20Vlaanderen%281%29.pdf>.

¹⁴ Bouckaert, A.S. (2011). A view on second-chance entrepreneurship in Flanders (Belgium). Zie: http://expertise.hogent.be/files/9397258/Paper_A_view_on_second_chance_entrepreneurship_in_Flanders_Belgium.pdf.

De Belgische houding ten aanzien van ondernemen staat in schril contrast met die in de Verenigde Staten. Daar erkent men dat een faillissement de ondernemer sterker maakt. Meer nog, banken en investeerders bekijken hen als ervaren ondernemers die voorzichtiger omgaan met geld¹⁵. Nochtans geldt dat laatste ook voor Vlaamse herstarters: ze bereiden de opstart van hun onderneming beter voor en zijn voorzichtiger¹⁶. Belangrijke leereffecten zijn:

- a. meer aandacht voor sectorkeuze en keuze van juridische structuur;
- b. financiering: voldoende eigen middelen, klein starten, minder personeel, streng debiteurenbeheer;
- c. extern advies inwinnen, netwerking, bijscholing;
- d. tijdig problemen herkennen;
- e. indien nodig stopzetting overwegen om gevolgen te beperken¹⁷.

Een groot deel van de bevolking is van mening dat gefailleerden hun faillissement volledig aan zichzelf te danken hebben en dat externe factoren geen rol spelen¹⁸. Bovendien wordt het aantal frauduleuze faillissementen systematisch overschat. Deze misvattingen liggen aan de basis van de stigmatisering van falen, die op hun beurt een vlotte herstart van gefailleerden bemoeilijkt. De negatieve perceptie maakt dat het voor aspirant-herstarters niet eenvoudig is om financiering te krijgen, maar ook dat het psychologisch niet evident is om er opnieuw aan te beginnen. De misvattingen die aan de basis liggen van stigmatisering moeten daarom worden opgehelderd. De overheid kan een belangrijke rol spelen in die bewustmaking. Er zijn heel wat beleidsopties om dat te doen.

Via onderwijs, sensibiliserings- en grootschalige communicatiecampagnes kan de overheid stigmatisering tegengaan en faillissementen uit de taboesfeer halen. Zoals hierboven beschreven, strookt het beeld dat het grote publiek van gefailleerden heeft niet met de werkelijkheid. Publieksvoorlichtingscampagnes kunnen die negatieve perceptie helpen corrigeren. Anderzijds is ook een consequente, systematische en harde aanpak van frauduleuze gefailleerden onontbeerlijk vanuit rechtvaardigheidsoogpunt, maar ook om een eerlijk debat en een correcte beeldvorming mogelijk te maken.

2. Ondersteun de herstarter

Ondernemers in moeilijkheden en eerlijke gefailleerden mogen niet aan hun lot worden overgelaten, maar verdienen een degelijke begeleiding doorheen het proces dat zij doormaken. Deze ondersteuning kan bestaan uit sociaal-juridisch advies, hulp bij het opstellen van een schuldaflossingsplan of bij onderhandelingen met schuldeisers en banken, psychologische begeleiding, coaching en toeleiding naar werk en/of vooral toeleiding naar een herstart van een nieuwe onderneming. Bij dat laatste blijkt financiering nog altijd één van de grootste hinderpalen te zijn.

De ondernemer die wil herstarten heeft aldus passende opleiding en begeleiding nodig, vooral omdat hij/zij via een eerdere falen al heel wat heeft geleerd. Vermits veel van de bestaande initiatieven, onder andere de kmo-portefeuille, enkel voor ondernemers zijn die reeds een ondernemingsnummer hebben, moet er voor de

¹⁵ Ebook Graydon, Herstarten na een faillissement? De hinderpalen en levenslessen van herstarters. Zie: <https://graydon.be/uploads/files/BE/Download%20Center/201404%20WP%20Herstarten%20na%20faillissement.pdf>.

¹⁶ Hogeschool Gent, (2011), Een onderzoek naar gefailleerde herstarters in Vlaanderen. Literatuurrapport. Zie p. 35: <http://fbo.hogent.be/fbsite/assets/File/FaillEREN%20Fase%202%20-%20Kwantitatief%20onderzoeksrapport%20beeldvorming%20Vlaame%20bevolking%20over%20ondernemers,%20gefailleerden%20en%20herstarters%281%29.pdf>.

¹⁷ Hogeschool Gent, (2011), Een onderzoek naar gefailleerde herstarters in Vlaanderen. Onderzoeksrapport analyse. Zie: <http://fbo.hogent.be/fbsite/assets/File/FaillEREN%20Fase%203%20-%20Onderzoeksrapport%20analyse%20gefailleerde%20herstarters%20in%20Vlaanderen%281%29.pdf>.

¹⁸ Ibid.

herstarter een gelijkaardige ondersteuning worden voorzien zodat hij ook gepast, individueel advies kan opzoeken. Zo zou een systeem van boekhoud- en business-plancheques voor (her)starters, maar in principe elke ondernemer die zijn financiële basiskennis wil bijschaven, op een meer structurele, laagdrempelige manier kunnen stimuleren om met voldoende kennis van zaken hun bedrijf op te zetten.

3. *Financier de herstarter*

Juridisch gezien is het perfect mogelijk om na een faillissement een nieuw ondernemingsnummer aan te vragen en een nieuwe zaak op te starten. In de praktijk is dat echter allesbehalve evident. Faillissementen worden gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad en mensen zijn doorgaans beducht om commerciële transacties aan te gaan met een ondernemer die ooit failliet is gegaan. De belangrijkste hinderpaal voor een herstart is echter de toegang tot krediet. Want ook banken zijn allesbehalve happig om krediet toe te kennen aan ondernemers die betrokken waren bij een faillissement of een gerechtelijke reorganisatie. Om deze hinderpaal weg te werken moet de procedure van faillissement snel worden afgesloten, de gefailleerde van de zwarte lijst van de Kredietcentrale worden gehaald.

Volgens DYZO weigeren banken zelfs vaak om voor hen een zichtrekening te openen of een bankkaart toe te kennen. Nochtans bepaalt de wet van 24 maart 2003 tot instelling van een basisbankdienst dat iedere consument die in België zijn hoofdverblijf heeft, recht heeft op minstens één zichtrekening. Of dat ook betekent dat je recht hebt op een bankkaart is wettelijk niet duidelijk. Het is dan ook aangewezen dat hierover duidelijkheid wordt gecreëerd en dat de overheid er streng op toeziet dat banken het recht op een basisbankdienst ook honoreren.

Als het voor een gefailleerde ondernemer al moeilijk is om een zichtrekening te openen, dan is het nog moeilijker om krediet voor een nieuw project vast te krijgen. Banken zien een eerder faillissement als een risico-element en vragen daarom vaak hogere tarieven of bijkomende waarborgen. Anderzijds zijn ook de aspirant-herstarters niet happig om bij de bank aan te kloppen voor krediet voor hun nieuwe activiteit. Vaak is de bank immers de dooddoener geweest bij hun faillissement. Herstarters zijn dan ook eerder geneigd om op eigen middelen opnieuw te beginnen.

In 2010 werd de Faillissementswet van 1997 gewijzigd, waardoor investeerders die kredieten verlenen aan gefailleerden die een nieuwe zaak opstarten niet langer aansprakelijk gesteld kunnen worden. Schuldeisers uit de vorige, mislukte activiteit van de gefailleerde kunnen zich dus niet langer tot de nieuwe investeerders richten. Dat was alvast een stap in de goede richting, maar heeft niet tot een betere toegang tot krediet voor aspirant-herstarters gezorgd. Zelfs wanneer de gefailleerde verschoonbaar is verklaard, blijven zij bij de banken immers vaak gecategoriseerd staan als 'dubieuze debiteuren'. Als we gefailleerden een tweede kans willen geven, moet dit wantrouwen bij de banken worden weggevoerd.

Naast de reguliere banken kunnen aspirant-herstarters, mits aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan, beroep doen op een aantal kredietinstrumenten die door de Vlaamse overheid (Agentschap Ondernemen, ParticipatieMaatschappij Vlaanderen (PMV) enzovoort) op poten zijn gezet.

Ten eerste kan een gefailleerde ondernemer, indien hij ingeschreven staat als niet-werkende werkzoekende, beroep doen op de Startlening. Via deze formule kan maximaal 30.000 euro worden ontleend, met een eigen inbreng van 25% (waarvoor beroep gedaan kan worden op het Impulskrediet START, zie infra), tegen een rentevoet van 4,25% (4% gedurende de eerste twee jaar indien de ontlener gebruikmaakt van de begeleiding aangeboden door een erkend steunpunt).

Ten tweede zijn er de microkredieten die het Impulskrediet, een dochterorganisatie van Hefboom vzw, verleent. Impulskrediet verstrekt via verschillende formules microkredieten aan (startende) ondernemers die in Vlaanderen en Brussel omwille van bepaalde redenen, zoals een faillissement in het verleden, niet terecht kunnen bij een reguliere bank. De kredieten die via de verschillende formules (Impulskrediet START, GO, PART en COOP) ontleend kunnen worden, variëren van 5.000 tot 20.000 euro, met afbetalingstermijnen van 2, 3 of 4 jaar en een interestvoet van 6%. Impulskrediet koppelt aan de microkredieten die ze verlenen ook een gratis, twee jaar durende en doorgedreven begeleiding en coaching.

Ten derde kan ook de formule van de Winwinlening interessant zijn voor aspirant-herstarters. De Winwinlening is een fiscale maatregel die particulieren – meestal vrienden, familie of kennissen – die wat geld opzij hebben staan, aanmoedigt om te investeren in bevriende bedrijfjes. De kredietgever krijgt jaarlijks een belastingkorting van 2,5% op het uitstaande leenbedrag en kan aanspraak maken op een fiscale recuperatie van 30% indien de kredietnemer het bedrag niet kan terugbetalen als gevolg van bijvoorbeeld een faillissement. De kmo kan tot een bedrag van 200.000 euro aan Winwinleningen aangaan, met een maximum van 50.000 euro per kredietgever.

Deze kredietformules zijn niet allemaal even succesvol. Het aantal Startleningen daalde van 209 in 2009 naar 52 in 2014. Impulskrediet kende in 2013 slechts 30 microkredieten toe, voor in totaal 191.650 euro. De Winwinlening zit wel in de lift. In 2012 werden er 1322 Winwinleningen toegekend, goed voor een kleine 37 miljoen euro. In 2013 waren dat er 1668, goed voor meer dan 46,5 miljoen euro.

Deze kredietmogelijkheden zijn onvoldoende bekend bij het brede publiek en dus ook bij aspirant-herstarters. Er moeten dus inspanningen worden geleverd om de bekendheid ervan te vergroten. Maar deze instrumenten moeten ook worden gestroomlijnd en geoptimaliseerd, zodat ze efficiënter worden ingezet en daadwerkelijk bijdragen aan een vlotte herstart van en een tweede kans voor gefailleerden. De overheveling van het federale Participatiefonds naar Vlaanderen en de inkanteling ervan in de PMV dient te worden aangegrepen om dergelijke stroomlijning te realiseren.

Het kmo-plan dat minister van Zelfstandigen Laruelle in 2008 lanceerde, kan een bron van inspiratie zijn voor de manier waarop de toegang tot krediet voor herstarters gefaciliteerd kan worden. Het tweedekansondernemerschap was een belangrijke maatregel van dat plan. Verschillende pilootprojecten werden toen opgestart met als doel om de toegang tot krediet voor herstarters te vergemakkelijken, meer specifiek door hier een specifiek begeleidingsinstrument aan te koppelen. Concreet kon iemand die na een faillissement wenste te herstarten, aankloppen bij één van die vier pilootoperators (afhankelijk van zijn of haar woonplaats) en een kosteloze begeleiding van 30 uren volgen. In dat begeleidingstraject werden de sterktes en zwaktes van de potentiële ondernemer in kaart gebracht (ondernemersvaardigheden, managementvaardigheden, boekhoudkundige kennis, haalbaarheid ondernemersplan enzovoort) om vervolgens via gerichte opleidingen aan de zwakke punten te werken. Na het doorlopen van het begeleidingstraject, kon men een kredietaanvraag doen via het Participatiefonds.

We stellen dan ook voor om geen tijd te verliezen met zoeken naar alternatieven, dat men de eindevaluatie van die trajecten bekijkt en deze op een aangepaste manier in Vlaanderen invoert.

Ook kan de Vlaamse Regering bij het volgende high-leveloverleg van de banken de problematiek inzake de toegang tot krediet voor gefailleerde herstarters op

de agenda zetten met als doel effectieve krediettoegang mogelijk te maken voor ondernemers die een begeleidingstraject hebben doorlopen.

Een tweede kans vraagt een wijziging in de perceptie, een waardige tweede kans en toegang tot financiering. Om dit te bewerkstelligen dringen we erop aan om binnen het jaar niet-frauduleuze faillissementen af te handelen, de verschoonbaarheidsverklaring te versnellen en handelaars er op te wijzen dat ze dit na zes maanden al kunnen aanvragen, en de toegang tot financiering na een faillissement te verbeteren. De strijd tegen bedrieglijke faillissementen moet nog worden opgevoerd. Dit zou ook helpen in de strijd tegen het stigma van een faillissement. Ook de discussie rond de opvolging van de beroepsverboden hoort hier bij. Sommige mensen verdienen geen tweede kans en dan mogen we die ook niet geven.

IV. Conclusie

In vergelijking met de rest van Europa, heeft Vlaanderen lage cijfers inzake ondernemerschap en ondernemerszin. Die relatief slechte cijfers kunnen worden verklaard door een ondoeltreffend beleid inzake faillissementspreventie, te lage herstartcijfers na faillissement en een wijdverspreide perceptie dat ondernemers die falen frauduleus zijn. Dat laatste is pertinent onjuist.

Vlaanderen heeft heel wat bevoegdheden in handen om deze factoren te verbeteren. Ten eerste, zorgen dat de perceptie wordt gekeerd is belangrijk. Bedrieglijke faillissementen moeten hard worden aangepakt om het onderscheid ook duidelijker te maken. Ten tweede moeten faillissementen meer worden vermeden. De oplossingen buiten de rechtbanken moeten meer resultaat geven. Ondernemers moeten ook veel beter weten wat de beschikbare procedures zijn. Ten derde moet het percentage van herstarters na faillissement sterk omhoog.

Na de bankencrisis was de Europese Commissie in meerdere rapporten erg duidelijk. De werkwijze om ondernemerszin te stimuleren en om voor een goede omgeving voor starters te zorgen is erg belangrijk. Maar de kans dat een ondernemer die degelijk kan herstarten na een faillissement ook daadwerkelijk slaagt, is hoger dan die van een starter. Zeker omwille van de ervaring die is opgedaan in een eerste of tweede onderneming. Dat segment wordt in Vlaanderen veel en veel te weinig aangeboord. Sterker nog, veel faillissementen kennen in hun nasleep zeer moeilijke situaties voor de gezinnen. Ook daar zijn meer maatregelen nodig ter bescherming van die gezinnen.

De rol van kmo's wordt in de toekomst van de economische ontwikkeling van Vlaanderen cruciaal. Het is dan ook broodnodig dat het kader verbetert waarin ondernemingszin en ondernemerschap wordt versterkt en beter wordt beschermd.

Wanneer de projecten faillissementspreventie in de zomer van 2015 aflopen, moet een grondige evaluatie gebeuren van het gevoerde beleid. De sleutelvraag is daarbij of de huidige projectmatige aanpak verdergezet dient te worden, dan wel of deze aangevuld moet worden met een meer structurele aanpak, waarbij er gegarandeerd wordt dat de ondernemer in moeilijkheden of in dreigende moeilijkheden de nodige, kwalitatieve, toegankelijke dienstverlening kan krijgen om er door te geraken.

Om een volwaardig preventief- en tweedekansbeleid op poten te zetten moet de Vlaamse en Federale Regering nauw samenwerken. Pas dan wordt een allesomvattende aanpak mogelijk. Om na te gaan waar het schoentje wringt, vragen we dan ook hoorzittingen van experts uit het werkveld.

Güler TURAN
John CROMBEZ
Bart VAN MALDEREN

BIJLAGE:

Europese initiatieven omtrent insolventiebeleid,
faillissementspreventie en tweedekansondernemerschap

Bijlage: Europese initiatieven omtrent insolventiebeleid,
faillissementspreventie en tweedekansondernemerschap

- mei 2000: verordening betreffende insolventieprocedures¹⁹;
- september 2003: Final Report of the Expert Group. Best Project on Restructuring, Bankruptcy, and a Fresh Start²⁰;
- oktober 2007: Het stigma van een bedrijfsfaillissement overwinnen: een beleid voor een tweede kans – Uitvoering van het Lissabonpartnerschap voor groei en werkgelegenheid²¹;
- juni 2008: "Think Small First" A "Small Business Act" for Europe²²;
- januari 2011: Final Report of the Expert Group (2011). A second chance for entrepreneurs, Prevention of bankruptcy, simplification of bankruptcy procedures and support for a fresh start²³;
- november 2011: Resolutie van het Europees Parlement van 15 november 2011 met aanbevelingen aan de Commissie betreffende insolventieprocedures in het kader van het vennootschapsrecht van de EU²⁴;
- oktober 2012: Akte voor de interne markt II – Samen voor nieuwe groei²⁵;
- december 2012: Een nieuwe Europese aanpak van faillissementen en insolventie²⁶;
- januari 2013: Actieplan ondernemerschap 2020 – De ondernemingsgeest in Europa nieuw leven inblazen²⁷;

¹⁹ Verordening (EG) nr. 1346/2000 van de Raad van 29 mei 2000 betreffende insolventieprocedures Zie: <http://www.eurprocedure.be/documents/insolventie%20verordening.pdf> (De verordening werd ingevoerd in 2002).

²⁰ European Commission, DG Enterprise, Final Report of the Expert Group (2003). Best Project on Restructuring, Bankruptcy, and a Fresh Start. Zie: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme2chance/doc/failure_final_en.pdf.

²¹ Mededeling van de Commissie aan de Raad, het Europees Parlement, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's - Het stigma van een bedrijfsfaillissement overwinnen – een beleid voor een tweede kans - Uitvoering van het Lissabonpartnerschap voor groei en werkgelegenheid, COM(2007) 584 final. Zie: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-NL-FR/TXT/?uri=CELEX:52007DC0584&from=EN>.

²² Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee of the Regions, "Think Small First" A "Small Business Act" for Europe. COM(2008) 394 final. Zie: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF>.

²³ European Commission, DG Enterprise & Industry, Final Report of the Expert Group (2011). A second chance for entrepreneurs, Prevention of bankruptcy, simplification of bankruptcy procedures and support for a fresh start. Zie: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/second_chance_final_report_en.pdf.

²⁴ Resolutie van het Europees Parlement van 15 november 2011 met aanbevelingen aan de Commissie betreffende insolventieprocedures in het kader van het vennootschapsrecht van de EU. Zie: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2011-0484+0+DOC+PDF+V0//NL>.

²⁵ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. Akte voor de interne markt II, Samen voor nieuwe groei, COM(2012) 573 final. Zie: http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/single-market-act2_nl.pdf.

²⁶ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. Een nieuwe Europese aanpak van faillissementen en insolventie. COM(2012) 0742 final. Zie: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0742&from=NL>.

²⁷ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, Actieplan ondernemerschap 2020 - De ondernemingsgeest in Europa nieuw leven inblazen.

- december 2013: voorstel tot wijziging van de verordening van 2000 betreffende insolventieprocedures²⁸;
- maart 2014: aanbeveling inzake een nieuwe aanpak van faillissement en insolventie²⁹;
- juni 2014: Study on a new approach to business failure and insolvency – Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices³⁰;
- oktober 2014: Bankruptcy and second chance for honest bankrupt entrepreneurs – final report³¹.

geest in Europa nieuw leven inblazen. COM(2012) 795 final. Zie: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/NL/1-2012-795-NL-F1-1.Pdf>.

²⁸ Voorstel voor een Verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van verordening (EG) nr. 1346/2000 van de Raad betreffende insolventieprocedures. COM(2012) 744 final. Het voorstel tot amendement dateert van 12 december 2011. Zie: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/juri/dv/com_com%282012%290744_/com_com%282012%290744_.nl.pdf.

²⁹ Aanbeveling van de Commissie van 12.3.2014 inzake een nieuwe aanpak van faillissement en insolventie. C(2014) 1500 final. Zie: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/c_2014_1500_nl.pdf.

³⁰ Europese Commissie (submitted by INSOL Europe on 12/05/2014), Study on a new approach to business failure and insolvency – Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Zie: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insol_europe_report_2014_en.pdf.

³¹ Europese Commissie, DG Enterprise & Industry (submitted by Ecorys on 31/10/2014). Bankruptcy and second chance for honest bankrupt entrepreneurs - Final report. Zie: <http://bookshop.europa.eu/en/bankruptcy-and-second-chance-for-honest-bankrupt-entrepreneurs-pbNB0514104/>.